

Bireyselleştirilmiş Eğitim Programına Yönelik Ortaokul Öğretmenlerinin Görüşlerinin İncelenmesi

Sena KARAKUŞ

Sütçü İmam Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Kahramanmaraş, 46100

İsmail KARAKUŞ

Sütçü İmam Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Kahramanmaraş, 46100

İbrahim KIR

Sütçü İmam Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Kahramanmaraş, 46100

ÖZET

Ortaokul öğretmenlerinin bireyselleştirilmiş eğitim programı (BEP) hakkında ne düşündüklerini belirlemek amacıyla bu araştırma yapılmıştır. Araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Çalışmanın örneklemini, 2014-2015 eğitim öğretim yılında Kahramanmaraş'taki iki ortaokulda görev yapan 15 öğretmen oluşturmaktadır. Öğretmenlerle tam yapılandırılmış görüşme yapılmış ve veriler içerik analizi tekniğiyle analiz edilmiştir. Çalışmadan elde edilen sonuçların bazılarına göre; öğretmenlerin hepsi bireyselleştirilmiş eğitim programı hazırlamakta; fakat hazırlık aşamasında sıkıntı yaşamaktadırlar. Programın uygulanması açısından ise öğretmenlerin geneli BEP'i sınıf ortamında uygulayamamaktadır. Değerlendirme aşamasında genellikle diğer öğrencilerden farklı yazılı sınav uygulanmaktadır. Akademik anlamda lisansta öğretmen adaylarına yönelik BEP konusunda bir ders konulabilir.

Anahtar Kelimeler: Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı, öğretmen görüşleri, özel gereksinimli öğrenciler, Rehberlik Araştırma Merkezi

Investigation of Secondary School Teachers' Views on the Individualized Education Program

ABSTRACT

This study aims at determining opinions of secondary school teachers on individualized education program. A qualitative study method has been used in the study. The sample of this research consists of 15 teachers working in two secondary school in Kahramanmaraş city during 2014-2015 education years. Structured interview was applied to the teachers and the data were analyzed with content analysis method. According to some results of the study, each teacher prepares the individualized education program for each student, but at the preparation success, they have some difficulties as well. As to application of the program me, generally teachers couldn't apply at the atmosphere of the classroom. At the evaluation process, they apply a different exam paper from the other students.

Key words: Individualized education program, teachers' views, students in need of special care, Guidance and Research Center

1. GİRİŞ

Özel gereksinimli öğrencilerin eğitimsel gereksinimlerinin karşılanmasına ilişkin ilk sistemli çabalar on altıncı yüzyılda başlamıştır. On sekizinci yüzyılda, bilinen ilk özel eğitimci olarak kabul edilen Itard, özel gereksinimli bir çocuk için gereksinimlerini esas alan eğitim programı hazırlamış ve eğitimini uzun bir süre sürdürmüştür. Itard'ın başlatmış olduğu bu çalışma, özel eğitimde bireysel eğitimin ilk örneği olması bakımından önem taşımaktadır (Sucuoğlu ve Kargın, 2006).

1960'larda ağırlık kazanan insan hakları hareketleri, özel gereksinimi olmayanlar kadar özel gereksinimi olan insanların da hak ve gereksinimlerine verilen önemi artırmıştır. Tüm engelli çocuklar için eğitim fikrinin yasallaşmasında, insan hakları kavramı kadar, Amerika'nın eğitim, sosyal ve politik güçleri etkili olmuştur. 1975 yılında ABD'de çıkarılan PL.94-142, tüm engelli çocuklar için eğitim yasası ile tüm engelli çocuklara ve gençlere uygun eğitim programları sağlamak zorunlu hale gelmiştir (Özyürek, 2009).

Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı (BEP) hazırlama zorunluluğu yalnızca ABD'de değil, aynı zamanda diğer ülkelerin yasalarında da yer almıştır. Kanada'da 1995 yılında okullar için yapılan yasal düzenlemede (School Act) BEP geliştirilmesine ilişkin bir genelge çıkarılmıştır. İngiltere'de ise özel eğitim gereksinimi olan çocukların tanınması ve değerlendirilmesine ilişkin yasal düzenlemeler Eğitim Yasası 1996'da yer almıştır (ÖZİ, 2005).

Türkiye'de BEP geliştirme ve uygulama çalışmalarına baktığımızda bu uygulamaların henüz çok yeni olduğu, 1997 yılında kabul edilen 573 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile özel gereksinimli bireyler için BEP hazırlanması ve uygulanmasının zorunlu hâle getirildiği görülmektedir. Bu kararname ile özel gereksinimli tüm bireylere eğitim hakkı verilerek eğitimden yararlanmalarının yolları açılmıştır (Millî Eğitim Bakanlığı [MEB], 1997). 1997 yılında kabul edilen Kanun Hükmünde Kararname'nin ardından 2000 yılında yürürlüğe giren Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nin 62. Maddesi'nde BEP'in tanımı yapılmıştır. Bu tanıma göre BEP, "Özel eğitim gerektiren birey için geliştirilen ve ailesi tarafından onaylanan; bireyin, ailenin, öğretmenin gereksinimleri doğrultusunda hazırlanan ve hedeflenen amaçlarda verilecek destek eğitim hizmetlerini içeren özel eğitim programıdır". Yönetmeliğin 63. maddesi ile de "BEP geliştirme ekibinin" oluşturulması zorunlu kılınmıştır. Bu ekipte aile, gerekli durumlarda bireyin kendisi, sınıf öğretmeni, rehber öğretmen, özel eğitim öğretmenin yer alması öngörülmüştür (MEB, 2000).

2006 yılında yürürlüğe giren Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nde eğitsel değerlendirme ve BEP süreci tanımlanmış, 2000 yönetmeliğinden farklı olarak Özel Eğitim Değerlendirme Kurulu tarafından özel eğitim gereksinimi olan her birey için "Eğitim Planı" hazırlanacağı belirtilmiştir (Kargın, 2007). 2006 yılı yönetmeliği birinci bölüm madde 7'de eğitsel değerlendirme ve tanılama sürecinde, eğitsel amaçla bireyin tüm gelişim alanındaki özellikleri ve akademik disiplin alanlarındaki yeterlilikleri ve eğitim ihtiyaçları belirlenerek en az sınırlandırılmış eğitim ortamına ve özel eğitim hizmetine karar verileceği belirtilmiştir (MEB, 2006).

Bireyselleştirilmiş eğitim programları; bireyselleştirme, eğitim programı ve planlamadan oluşan üç temel kavram içermektedir. Bu kavramlar çerçevesinde BEP; özel gereksinimli bireyin gelişimi ve ona uygulanan programın gerektirdiği disiplin alanlarında eğitsel gereksinimlerini karşılamak üzere uygun eğitim ortamlarından (okul, özel eğitim okulu, özel sınıf, mesleki eğitim merkezi vb.) ve destek hizmetlerden (kaynak oda, sınıf-içi yardım, dil ve konuşma terapisi, fiziksel rehabilitasyon vb.) en üst düzeyde yararlanmasını öngören yazılı dokümandır (Vuran, 2004).

Öğrencinin yapabildikleri; ölçülebilir yıllık amaçlara, öğretimde yapılacak olan uyarlamalara, öğrenciye sunulacak hizmetlere, öğretimde kullanılacak araç-gereçlere ve sorumlu kişilerin kimler olacağına rehberlik eder. Eğitsel değerlendirme sonucu öğrencinin yapabildikleri ve yapamadıklarına dayalı geliştirilen BEP, öğrenciye hizmet verenlerin kendi aralarındaki iletişimini de kolaylaştırır (Avcıoğlu, 2009).

Özel eğitime gereksinimi olan öğrenciler için tanılama, yerleştirme, izleme ve gerektiğinde destek hizmetler sağlama görevlerini Millî Eğitim Bakanlığına bağlı olan Rehberlik ve Araştırma Merkezleri (RAM) üstlenmiş bulunmaktadır (Eripek, 2000). RAM'lar; özel eğitime ihtiyacı olan

öğrencilerin eğitsel değerlendirme, tanılama, izleme ve yönlendirme hizmetlerini yürüterek birey için en az sınırlandırılmış eğitim ortamını önerir, birey ve ailesine destek eğitim ile rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri sunar (MEB, 2006). Kısaca bu merkezlerde; eğitsel değerlendirme ve tanılaması yapılan özel eğitime gereksinimi olan öğrencilerin gelişim alanlarındaki performansları belirlenerek, kendileri için en uygun eğitim programı ve okula karar verilmektedir. Ancak, özel eğitime gereksinimi olan öğrencilerin performanslarının dikkate alınarak doğru bir şekilde tanılanmaları, yerleştirilmeleri, izlenmeleri ve değerlendirilmeleri gerekmektedir. (Özak, Vural ve Avcıoğlu, 2008). Bu uygulamalarda yasal olarak sorumlu olan RAM'lar ve RAM müdürlerinin önemli rolleri bulunmaktadır (Avcıoğlu, 2012). Aynı zamanda bu doküman aile, öğretmen ve ilgili uzmanların işbirliği ile planlanmakta ve bireyin ailesinin onayı ile uygulanmaktadır (Vuran, 2004).

Türkiye'de bu konudaki alanyazın incelendiğinde; BEP hakkında farklı branşlardaki öğretmenlerin görüşlerine rastlamak mümkündür. Çuhadar (2006), ilköğretim okulları 1-5. sınıflarda kaynaştırma eğitimine tabi olan öğrencilerin eğitimleri ile ilgili olarak bireyselleştirilmiş eğitim programı geliştirilmesi, uygulanması, izlenmesi ve değerlendirilmesi hususunda uygulayıcı durumunda bulunan sınıf öğretmenleri ve okul idarecilerinin görüşlerine başvurarak, var olan durumu ve sorunları tespit ederek çözüm önerileri ortaya koymaya çalışmıştır. Arslantaş vd. (2010), araştırmalarında öğretmenlerin bireyselleştirilmiş eğitim programının hazırlanmasına yönelik görüşlerini incelemektedir. Güven ve Gürsel (2010), kaynaştırma eğitimi alan zihinsel yetersizliği olan öğrencilerin başarılarının değerlendirilmesine yönelik öğretmen görüşlerini araştırmışlardır. Öztürk ve Eratay (2010), orta düzeyde zihinsel yetersizliği olan çocukların öğretmenlerinin bireyselleştirilmiş eğitim programı hakkında ne düşündüklerini, ne kadar bilgiye sahip olduklarını, program hazırlarken ne gibi kaynaklardan yararlandıklarını belirlemeye çalışmışlardır. Bafra ve Kargın (2009), araştırmalarında sınıf öğretmenlerinin, rehber öğretmenlerin ve RAM çalışanlarının BEP hazırlama sürecine ilişkin tutumları ile bu süreçte yaşadıkları güçlüklerin çeşitli değişkenler açısından incelenmesini amaçlamışlardır. Avcıoğlu (2012) ise RAM müdürlerinin; tanılama, yerleştirme-izleme, BEP geliştirme ve kaynaştırma uygulamasında karşılaşılan sorunlara ilişkin görüşlerini araştırmıştır.

Bireyselleştirilmiş eğitim programı hazırlanırken aile ve okul idarecileri kadar öğretmenlere görev düşmektedir. Bu bağlamda BEP'in hazırlanması ve uygulanmasında öğretmenin rolü yadsınamaz. BEP'in hazırlanması ve uygulanmasında bu kadar önemli role sahip öğretmenlerin BEP hakkındaki görüşleri önemlidir (Öztürk ve Eratay, 2010). BEP hazırlanması, uygulanması ve değerlendirmesi açısından literatürde çok az çalışmaya rastlanmıştır. Araştırmanın problemi, BEP'e ilişkin ortaokul öğretmenlerinin görüşleri nelerdir? Bu problem doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Bireyselleştirilmiş eğitim programının hazırlanmasına ilişkin öğretmen görüşleri nelerdir?
2. Öğretmenlerin hazırlık aşamasında yaşadığı güçlükler ve bunlara yönelik çözüm önerileri nelerdir?
3. Bireyselleştirilmiş eğitim programının uygulanmasına ilişkin öğretmen görüşleri nelerdir?
4. Öğretmenlerin uygulama aşamasında yaşadığı güçlükler ve bunlara yönelik çözüm önerileri nelerdir?
5. Bireyselleştirilmiş eğitim programının gözden geçirilmesi ve değerlendirilmesine ilişkin öğretmen görüşleri nelerdir?

2. YÖNTEM

2.1. Araştırma Modeli

Bu çalışma nitel araştırma yöntemini esas alan, betimsel tarama modelinde yapılandırılmıştır. Nitel araştırmalar, gözlem, görüşme ve doküman inceleme gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamında gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik sürecin izlendiği araştırmalardır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Araştırmada veri toplama yöntemi olarak tam yapılandırılmış görüşme tekniğinden yararlanılmıştır. Görüşme, kaynak kişinin

ilgi, görüş, tutum ve davranışlarını ortaya çıkarmak üzere görüşmeci ve kaynak kişi arasında serbest bilgi değişimini sağlayan sosyal ortamı yaratmak için düzenlenen bir veri toplama yöntemidir (Balcı, 2009).

2.2. Çalışmanın örneklemi

Araştırmanın örneklemi, Kahramanmaraş ilindeki iki ortaokulda görev yapan 15 öğretmenden oluşmaktadır. Öğretmenler, çeşitli düzeylerde yetersizliği olan kaynaştırma öğrencilerinin derslerine giren farklı alanlarda görev yapan branş öğretmenleridir. Bu nedenle örneklemin belirlenmesinde maksimum çeşitlilik örneklemeinden yararlanılmıştır. Maksimum çeşitlilik örneklemeinde amaç, göreceli olarak küçük bir örneklem oluşturmak ve bu örnekleme çalışılan probleme taraf olabilecek bireylerin çeşitliliğini maksimum derecede yansıtmaktır. (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Aşağıda Tablo-1’de araştırma kapsamındaki öğretmenlerin demografik özelliklerine göre dağılımlarına yer verilmiştir.

Tablo 1. Öğretmenlerin Demografik Özellikleri

Sayı	Kod Adı	Cinsiyeti	Branşı
1	N.Ş.	K	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi
2	S.KO.	K	Fen ve Teknoloji
3	Ş.Y.	K	İngilizce
4	M.K.	E	Matematik
5	M.S.	E	Beden Eğitimi
6	Ş.G.	K	İngilizce
7	N.B.	K	Görsel Sanatlar
8	Ş.C.E.	K	İngilizce
9	M.A.	E	Bilişim Teknolojileri
10	G.K.	K	Türkçe
11	M.AK.	K	Fen ve Teknoloji
12	T.K.	K	İngilizce
13	A.K.	E	Matematik
14	K.Ş.	K	Türkçe
15	Y.İ.	E	Sosyal Bilgiler

2.3. Veri Toplama Aracı

Araştırmanın verileri, araştırmacı tarafından geliştirilen tam yapılandırılmış görüşme formu ile toplanmıştır. Görüşme formunda öğretmenlerin bireyselleştirilmiş eğitim programına yönelik görüşlerini ortaya çıkarmak amacıyla alt amaçlar doğrultusunda hazırlanan sekiz soru bulunmaktadır. Öğretmenlerle yapılan görüşmelerde aşağıdaki sorular sorulmuştur:

1. BEP hazırlamadan önce ön hazırlık yapıyor musunuz?
Yapıyorsanız bunlar nelerdir?
2. Hazırlık aşamasında birinden destek alıyor musunuz?
Alıyorsanız kimlerdir?
3. BEP hazırlarken güçlük yaşıyor musunuz?
Yaşıyorsanız bunlar nelerdir?
4. Bu güçlüklerle yönelik çözüm önerileriniz nelerdir?

5. BEP’i sınıf ortamında uygulayabiliyor musunuz?
Hayır ise; Neden?
Evet ise; BEP uygularken karşılaştığınız problemler nelerdir?
Bu problemlere yönelik çözüm önerileriniz nelerdir?
6. Hazırlanan BEPleri hangi sıklıkla gözden geçiriyorsunuz?
Haftalık
Aylık
Dönemlik
Yıllık
7. Gözden geçirilme sürecinde nelere dikkat ediyorsunuz?
8. Programın değerlendirilmesi nasıl olmalıdır?

Görüşme formundaki sorular bir uzmanın görüşü alınarak oluşturulmuştur. Hazırlanan görüşme sorularını sınamak amacıyla pilot uygulama yapılmıştır. Bu pilot görüşmenin sonunda 15 öğretmenden sorulara ilişkin görüş belirtmeleri istenmiştir. Öğretmenin olumlu tepkileri doğrultusunda sorularda ve soruların soruluş sırasında herhangi bir değişiklik yapılmamıştır

2.4. Verilerin Toplanması ve Analizi

Görüşmelere başlamadan önce araştırmacı kendini tanıtmış, araştırmanın amacını ve görüşme kaydının nasıl yapılacağını açıklamıştır. Öğretmenlerin konu ile ilgili görüşlerini çok açık bir dille objektif olarak açıklamalarının kendisi ve araştırmanın amacı açısından önemli olduğu belirtilmiştir. Bunların yanı sıra öğretmenlere görüşmeleri ses kayıt cihazı ile kaydetmek için izin istenmiş ve görüşmelerin gizli tutulacağı, araştırma için kullanılacağı ifade edilmiştir. Görüşmeler sırasında öğretmenlere 8 tane soru sorulmuştur. Her görüşme 3–10 dakika arasında gerçekleşmiştir.

Araştırmanın konusu belirlendikten sonra araştırmacı tarafından iki ortaokulda çalışan öğretmenlerin bireyselleştirilmiş eğitim programı hakkındaki düşüncelerini öğrenmek amacıyla okul müdürlüklerinden izin alınmıştır. Görüşmelerin hepsi öğretmenler odasında gerçekleştirilmiştir.

Görüşmelerden toplanan veriler içerik analizi tekniğiyle analiz edilmiştir. İçerik analizinde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. Betimsel analizde özetlenen ve yorumlanan veriler, içerik analizinde daha derin bir işleme tabi tutulur ve betimsel yaklaşımla fark edilemeyen kavram ve temalar bu analiz sonucu keşfedilebilir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Veriler analiz edilip kodlandıktan sonra bu kodlardan temalar oluşturulmuş, bu kod ve temalara ilişkin frekans değerleri belirlenerek bulgular yazılmıştır. Güvenirlik çalışmalarında iki ayrı kodlayıcı çalışmıştır. Verilerin analiz edilmesinde;

1)Veriler kodlanmış ve her soru için ayrı ayrı tema ve kodlar oluşturulmuştur.

2)Kodlama güvenirliği çalışması yapılmış, ikinci kodlayıcıya başvurulmuştur. Bu kodlayıcıyı, kodlarla ilgili uygun olmayan bir yer olmadığını belirtmiş, tema ve kodlarda değişiklik yapılmamıştır.

3. BULGULAR

Araştırmadan elde edilen bulgular görüşme formunda yer alan sorular doğrultusunda sıralanmıştır. Bu bölümde ortaokul öğretmenlerinin sorulara vermiş olduğu yanıtlara ilişkin doğrudan alıntılar ve frekanslara yer verilmiştir.

3.1. BEP Hazırlamadan Önce Ön Hazırlık Yapılmasına İlişkin Bulgular

Araştırma kapsamındaki ortaokul öğretmenlerine “BEP hazırlamadan önce ön hazırlık yapıyor musunuz, yapıyorsanız bunlar nelerdir?” sorusu yöneltilmiş ve öğretmenlerin bu soruya verdiği cevaplar gruplanmıştır.

Öğretmenlerin hepsi (15/15) BEP hazırlamadan önce ön hazırlık yaptıklarını söylemişlerdir. Ön hazırlıkların neler olduğu sorusuna ise öğretmenlerin yarısından çoğu (9/15) öğrencilerin hazırbulunuşluklarını kontrol ettikleri cevabını vermişlerdir. Bu öğretmenlerin 6'sı genel, 2'si bilişsel ve 1'i ise psiko-motor hazırbulunuşluktan bahsetmiştir. Öğretmenlerden biri bu konudaki düşüncesini: *"Evet yapıyoruz. Önce çocuğun seviyesini belirliyoruz. Bizim yıllık plandaki kazanımlarda çocuk bunların hangisini yapabilir. Ona bakıyoruz. Mesela benim Zerda diye bir öğrencim var onda sadece ben birinci kazanımı aldım çünkü sadece onu yapabilir."* şeklinde ifade etmiştir.

Öğretmenlerin yarısından azı (5/15) konsültasyon yaptıklarını ifade etmişlerdir. Bunların 2'si rehber öğretmen, 2'si aile ve 1'i ise öğretmenlerle görüştiklerini söylemişlerdir. Öğretmenlerin bir kısmı internet araştırması yaptıklarını (4/15), RAM raporlarını incelediklerini (3/15) ifade etmişlerdir. Sadece birer öğretmen ise çocuğun özelliklerini belirleme, öğrencinin önceki çalışmalarını inceleme, etkinliklerin uygunluğunu belirleme, kazanımların yapılabilirliğini inceleme cevabını vermişlerdir.

3.2. Hazırlık Aşamasında Kimden Destek Alındığına İlişkin Bulgular

Ortaokul öğretmenlerine "Hazırlık aşamasında birinden destek alıyor musunuz, alıyorsanız kimlerdir?" sorusu yöneltilmiş ve öğretmenlerin bu soruya verdiği cevaplar gruplanmıştır.

Öğretmenlerin neredeyse tamamı (14/15) destek aldıklarını, sadece bir öğretmen (1/15) destek almadığını belirtmiştir. Destek alan öğretmenlerin tamamı (14/14) okul rehber öğretmeninden, yarısından azı (4/14) sınıf rehber öğretmeninden ve veliden, az sayıda öğretmen (2/14) branş, zümre öğretmenlerinden, idarecilerden, tecrübeli öğretmenlerden destek aldıklarını söylemişlerdir. Öğretmenlerden sadece biri ise yakınından destek aldığını ifade etmiştir. Öğretmenlerin birinin bu konudaki düşünceleri şöyledir: *"Ablam İngilizce öğretmeni olduğu için genelde ona çok danışırım. Sen kimden yardım alıyorsun ya da öğrencilerine neler uyguluyorsun diye ona akıl danışıyorum."*

Destek almadığını söyleyen öğretmen bu konudaki düşüncesini *"Almıyorum. Bence gerek de yok zaten. Programı zaten öğrenciye göre ben hazırlıyorum."* şeklinde ifade etmiştir.

3.3. BEP Hazırlık Aşamasında Yaşanan Güçlüklerle İlişkin Bulgular

Ortaokul öğretmenlerine "BEP hazırlama aşamasında güçlük yaşıyor musunuz, yaşıyorsanız bunlar nelerdir?" sorusu yöneltilmiş ve öğretmenlerin bu soruya verdiği cevaplar gruplanmıştır.

Öğretmenlerin tamamına yakını (13/15) hazırlık aşamasında güçlük yaşadığını, az sayıda öğretmen (2/15) ise herhangi bir güçlük yaşamadığını söylemiştir. Güçlük yaşayan öğretmenlerin yarısına yakını (6/15) bilgi yetersizliğinden bahsetmişlerdir. Bunlardan 3'ü öğrenci hakkında bilgi yetersizliği, 3'ü ise plan hakkında bilgi yetersizliği yaşadıklarını söylemişlerdir. Öğretmenlerin 3/13'ü seviyeye uygun plan hazırlamanın güçlüğünden, 2/13'ü eğitim yoksunluğunu ifade etmişlerdir. Sadece birer öğretmen (1/13) öğrencinin seviyesini belirleme ve kişiye özgü plan hazırlamanın zorluğundan, veli ile iletişim güçlüğünden ve RAM'dan gelen raporların yanlışlığından kaynaklanan güçlüklerden bahsetmişlerdir. Öğretmenlerden biri bu konudaki düşüncesini *"RAM'dan gelen raporlar çok sağlıklı olmadığından güçlük yaşıyorum. Bu rapor doğrultusunda hataları en aza indirmeye çalışıyorum."* şeklinde ifade etmiştir.

3.4. Hazırlık Aşamasında Yaşanılan Güçlüklerle Yönelik Çözüm Önerilerine İlişkin Bulgular

Ortaokul öğretmenlerine "Hazırlık aşamasında yaşanılan güçlüklerle yönelik çözüm önerileriniz nelerdir?" sorusu yöneltilmiş ve öğretmenlerin bu soruya verdiği cevaplar gruplanmıştır.

Öğretmenlerin neredeyse yarısı (6/13) öğretmenlere hizmet içi eğitim verilmesi gerektiğinden ve konsültasyonun öneminden bahsetmişlerdir. Konsültasyon yapılması gerektiğini savunan öğretmenlerin 2/13'ü rehber öğretmen ile görüşme ve uzmandan yararlanmadan bahsederken, 1/13'ü aile ile görüşme yapılması gerektiğini ifade etmiştir. Az sayıda öğretmen seminer verilmesi (3/13), öğrencilerin okullara detaylı raporlarla gönderilmesi (2/13), RAM'ın sorumluluğunun arttırılması (1/13) önerilerinde bulunmuşlardır. Öğretmenlerden bazılarının bu konudaki görüşleri şu şekildedir:

“Plan mutlaka rehber öğretmen ile beraber hazırlanmalı. Hazırlandıktan sonra aile ile iş birliği olmalı. Rehber öğretmen birincil noktada yardımcımız oluyor.”

“RAM’ın daha dikkatli çalışıp, tarafsız olması gerekiyor. Bu şekilde daha sağlıklı bir sonuç çıkar.”

3.5. BEP’in Sınıf Ortamında Uygulanması, Uygulama Sırasında Karşılaşılan Güçlükler ve Güçlüklerle Yönelik Çözüm Önerilerine İlişkin Bulgular

Ortaokul öğretmenlerine “BEP’i sınıf ortamında uygulayabiliyor musunuz?” sorusu yöneltildiğinde öğretmenlerin yarısı (8/15) kısmen, yarısından azı (5/15) hayır, az sayıda öğretmen (2/15) ise evet yanıtını vermişlerdir.

Sınıf ortamında uygulayamadığını belirten öğretmenlere neden uygulayamadıkları sorulduğunda ise öğretmenlerin tamamına yakını (4/5) süre yetersizliği, yarısından azı (2/5) sınıf ortamının elverişsizliği, sadece birer öğretmen ise (1/5) konuların yoğunluğu ve öğrenci düzeyinin düşüklüğü yanıtını vermişlerdir.

Sınıf ortamında BEP’i kısmen ya da tam uygulayan öğretmenlere “BEP uygularken güçlük yaşıyor musunuz, yaşıyorsanız bunlar nelerdir?” sorusu yöneltilmiştir. Öğretmenlerin neredeyse tamamı (9/10) güçlük yaşadıklarını, sadece bir öğretmen (1/10) ise güçlük yaşamadığını söylemiştir. Güçlük yaşayan öğretmenlerin 5/9’u süre yetersizliği, 3/9’u sınıf ortamının elverişsizliği, 2/9’u materyal eksikliği ve öğrenci seviyesinin düşüklüğü, 1/9’u ise motivasyonsuzluk, aile duyarsızlığı, birebir eğitim zorluğu ve sınıf yetersizliği konularında güçlük yaşadıklarını ifade etmişlerdir.

Öğretmenlerden birinin bu konudaki görüşü şu şekildedir: *“Evet, uygulamaya çalışıyorum. Her derste 50 soru çözüyorsam birisini mutlaka o öğrenciye öğrettiğim kazanımdan soruyorum ve o öğrenciye de söz hakkı veriyorum. Ama öğrencim konuşmıyor ve çok inat, istemedikten sonra hiçbir şey yaptıramıyorum. Resim çizmeyi seviyor. Örneğin uzay konusunda ona uzay resmi çizdiriyorum.”*

Güçlük yaşayan 9 öğretmene bu güçlüklerle yönelik çözüm önerileri sorulduğunda ise öğretmenlerin yarısı (4/9) uygun sınıf ortamının oluşturulması, bir kısmı (2/9) birebir eğitim yapılması, materyal temini, ek ders uygulanması, aile ile işbirliği yapılması önerilerinde bulunmuşlardır. Birer öğretmen (1/9) ise öğrenci motivasyonunun artırılması, öğrencinin yaparak-yaşayarak öğrenmesinin sağlanması, ayrı bir özel eğitim sınıfının oluşturulması, öğretmenlere eğitim verilmesi, planların daha anlaşılır yapılması, özel eğitim öğrencilerinin derslerine uzman öğretmenlerin girmesi gerektiğini ifade etmişlerdir.

Öğretmenlerden birinin bu konudaki görüşü şu şekildedir: *“Okul sonrasında öğrenciyle birebir bir saatlik ek ders yaparak süre sıkıntısı aşılabılır. Öğrenciyle birlikte materyal üretilir. Öğrenci gelişimi hakkında aile ile iletişim halinde olunmalı. Bu şekilde gelişim kaçınılmaz olacak ve aile de bu durumdan eminim çok memnun olacaktır.”*

3.6. Hazırlanılan BEPlerin Gözden Geçirilme Sıklığına İlişkin Bulgular

Ortaokul öğretmenlerine “Hazırlanılan BEP’leri hangi sıklıkla gözden geçiriyorsunuz?” sorusu yöneltilmiş ve öğretmenlerin bu soruya verdiği cevaplar gruplanmıştır. Öğretmenlerin tamamına yakını (11/15) aylık, az sayıda öğretmen ise (2/15) haftalık ve dönemlik gözden geçirdiklerini ifade etmişlerdir.

3.7. BEP’in Gözden Geçirme Sürecinde Dikkat Edilen Noktalara İlişkin Bulgular

Ortaokul öğretmenlerine “Gözden geçirme sürecinde nelere dikkat ediyorsunuz?” sorusu yöneltildiğinde öğretmenlerin tamamına yakını (12/15) öğrencinin öğrenme durumu, öğretmenlerin yarısı (8/15) kazanımların gerçekleştirilme durumu, yarısından azı (4/15) gelişimsel durum, az sayıda öğretmen (2/15) programa uygunluk, birer öğretmen ise derse olan ilgi, planın güncelliği yanıtını vermişlerdir. Öğretmenlerden bazılarının bu konudaki görüşleri şöyledir:

“Planın gerçekleştirilme durumuna bakıyorum. Plan uygulanamadıysa seviyeyi düşürüyorum ya da çok iyi ilerlendiyse yeni kazanımlar ekliyorum. Çocuğun gelişim seviyesine bağlı olarak gerçekleştiriyorum.”

“Kazanımların gerçekleşip gerçekleşmediğine bakıyorum; yani planda belirttiğim kazanımları yerine getirmiş miyiz, ne kadarını gerçekleştirmişiz onlara bakıyorum.”

3.8. BEP Uygulanan Öğrencinin Değerlendirilmesine İlişkin Bulgular

Ortaokul öğretmenlerine “Öğrencinin değerlendirilmesi nasıl olmalıdır?” sorusu yöneltilmiş ve öğretmenlerin bu soruya verdiği cevaplar gruplanmıştır.

Öğretmenlerin tamamına yakını (12/15) diğer öğrencilerden farklı yazılı sınav, az sayıda öğretmen (2/15) diğer öğrencilerden farklı uygulama sınavı ve sadece bir öğretmen ise diğer öğrencilerle aynı sınav yaptığını vurgulamıştır. Farklı yazılı sınav yapan öğretmenlerin 8/15’i kazanımlara uygun sınav, 4/15’i kolaylaştırılmış sınav yaptıklarını söylemişlerdir. Az sayıda öğretmen (2/15) özel değerlendirme yapma, birer öğretmen ise detaylı rapor hazırlama, gelişimsel durum değerlendirmesi yaptıklarından bahsetmişlerdir.

Öğretmenlerden biri diğer öğrencilerle aynı sınav yapması konusundaki görüşünü şu şekilde ifade etmiştir: “Bütün bir yıla baktığımda yine kazanımların gerçekleştirilmesi durumuna ve ne kadar ilerleme sağladığımıza bakıyorum. Yazılı olarak diğer öğrencilerle aynı soruları soruyorum; fakat değerlendirme de öğrencinin durumunu göz önünde bulunduruyorum.”

4. SONUÇ

Bu araştırmayla ortaokul öğretmenlerinin BEP ilişkin görüşleri incelenmiştir. Çalışmadan elde edilen bulgular incelendiğinde öğretmenlerin hepsinin tüm öğrencilere yönelik BEP hazırladığı ve BEP hazırlamadan önce ön hazırlık yaptığı, yapılan ön hazırlığın ise çoğunluğunun öğrencinin seviyesini belirmeye ve konsültasyon yapmaya yönelik olduğu görülmektedir. Bütün öğrencilere BEP hazırlanması Güven ve Gürsel (2010)’ın yaptığı çalışma ile yapılan ön hazırlıklarla ilişkili bulgular ise Arslantaş ve ark. (2010) yaptığı çalışmanın bulguları ile paralellik göstermektedir.

Araştırmadan elde edilen diğer bir bulgu ise hazırlık aşamasında öğretmenlerin çoğunlukla rehber öğretmenden destek almaya ihtiyaç duyduğudur. Bu durum rehber öğretmenlerin özel eğitim konusunda daha uzman ve deneyimli olduğundan kaynaklanabilir.

Öğretmenlerin neredeyse tamamı BEP hazırlama konusunda sıkıntı yaşamaktadırlar. Bunun da nedenlerinin bilgi yetersizliği, seviyeye uygun plan hazırlama güçlüğü, eğitim eksikliği olduğunu söylemektedirler. Araştırmadan elde edilen bilgi yetersizliği bulgusu Avcıoğlu (2012), Çuhadar (2006), Öztürk ve Eratay (2010)’ın araştırma sonuçları ile eğitim yetersizliği ilgili bulgular ise; Bilen (2007), Çuhadar (2006) ve Öztürk ve Eratay (2010)’ın yaptığı çalışma sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir. Bu konuda bir öğretmenin ise veli ile iletişim güçlüğünden bahsetmesi Avcıoğlu(2012), Çuhadar (2006), Bilen (2007), Öztürk ve Eratay (2010)’ın çalışmalarını destekler niteliktedir.

Öğretmenlerin hazırlama aşamasında yaşanan sıkıntılara çözüm önerileri ise;

Hizmet-içi eğitim verilmesi

Seminer verilmesi

Konsültasyon çalışması yapılması

Rehberlik araştırma merkezlerinin öğrencileri okullara yönlendirirken detaylı rapor ile göndermesidir.

Bu bağlamda Çuhadar(2006) çalışmasında hizmet içi eğitim ve seminer verilmesi gerektiğini belirtmektedir. Öğretmenlerin BEP hazırlama konusunda yetersiz bilgiye sahip olmaları mutlaka eğitim çalışmalarının yapılması sonucunu doğurmaktadır.

Öğretmenler en çok BEP'in sınıf ortamında uygulanması aşamasında sıkıntı yaşamaktadır. Uygulayabilen kişi sayısı oldukça azdır. Bilen (2007)'nin yapmış olduğu çalışmada da öğretmenlerin çoğunluğunun programı uygulayamadığı sonucuna varılmıştır. Bu araştırma da öğretmenler bu durumun nedenlerini ise süre yetersizliğine, sınıf ortamının elverişsizliğine, materyal eksikliğine, fiziksel donanım yetersizliğine bağlamaktadırlar. Bu noktada benzer durumlar Bilen (2007), Öztürk ve Eratay (2010) ve Çuhadar (2006)'ın çalışmalarındaki sonuçlarda da görülmektedir. Çuhadar (2006)'nın da araştırmasında görüldüğü üzere fiziksel eksikliklerin giderilmesi ve aile ile işbirliğinin artırılması bu çalışmada da öğretmenlerin bu sıkıntılara ürettiği çözüm önerileridir. Aynı zamanda özel eğitime ihtiyacı olan öğrenci ile birebir eğitim ve ek ders uygulaması yapmak öğretmenlere göre gerekli bir uygulamadır. Öğrencilerin akademik başarısının ve sosyal uyumunun artırılması açısından bu çözüm önerilerinin faydalı olacağı düşünülmektedir.

Öğretmenlerin çoğunluğu hazırladıkları programları aylık olarak gözden geçirmektedirler. Bu gözden geçirme sürecinde öğrencinin öğrenme durumu ve kazanımların gerçekleştirilme durumuna dikkat edilmektedir.

Araştırmadan elde edilen son bulgu ise öğretmenlerin BEP uygulanan öğrencilere yönelik diğer öğrencilerden ayrı yazılı sınav yapmalarıdır. Bu sınavların kolay ve programdaki kazanımlara uygun olduğunu ve öğrencileri yetersizliklerini göz önünde bulundurarak değerlendirdiklerini söylemektedirler. Bu durum Güven ve Gürsel (2010)'un yaptığı çalışma bulguları ile zıt niteliktedir.

BEP geliştirilmesine ilişkin çeşitli çalışmalar yapılmasına rağmen hazırlanması ve uygulanmasıyla ilgili sorunlar halen devam etmektedir. Bu sonuçlar doğrultusunda uygulamaya ve ileride yapılacak olan araştırmalara yönelik şu önerilerde bulunulabilir:

Hizmete başlamış öğretmenlere bireyselleştirilmiş eğitim programının hazırlanması ve uygulanmasına yönelik hizmet-içi eğitim verilebilir.

Akademik anlamda lisansta öğretmen adaylarına yönelik BEP konusunda bir ders konulabilir.

BEP'in daha etkili ve verimli şekilde uygulanabilmesi için gerekli araç ve gereçler temin edilebilir ve okuldaki fiziksel yetersizlikler giderilebilir.

Özel eğitim ihtiyacı olan öğrenciler belirlenirken öğrenci velileri de bu konuda bilgilendirebilir.

Velilerin BEP hazırlanması ve uygulanması aşamasında daha aktif rol alması sağlanabilir.

RAM öğrenci tanılama ve yönlendirmesinde daha dikkatli ve objektif davranabilir.

Bu araştırmanın iki okulda yapıldığından dolayı gelecek araştırmalar daha geniş kapsamlı olabilir.

Bu araştırma özel eğitim okullarında çalışan öğretmenlerle de yapılabilir.

REFERANSLAR

- [1] Arslantaş, S., Kurnaz, A., Koçak, F., Çalıkçı, N.M., Durdal, İ. (2010). Özel Eğitime İhtiyacı Olan Bireylerle Çalışan Öğretmenlerin Bireysel Eğitim Planlarının Hazırlanması ve Uygulanması İle İlgili Görüşlerinin Değerlendirilmesi, 18. Ulusal Özel Eğitim Kongresi'nden Yansımalar, 13-15 Kasım, 2009, Konya.
- [2] Avcıoğlu, H. (2009). İlköğretimde Özel Eğitim İçinde. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- [3] Avcıoğlu, H. (2012). "Rehberlik ve Araştırma Merkez (RAM) Müdürlerinin Tanılama, Yerleştirme-İzleme, Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı (BEP) Geliştirme ve Kaynaştırma Uygulamasında Karşılaşılan Sorunlara İlişkin Algıları". Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi, 12(3), 2009-2031.
- [4] Balcı, A. (2009). Sosyal Bilimlerde Araştırma. Ankara: Pegem Akademi.
- [5] Bilen, E. (2007). Sınıf Öğretmenlerinin Kaynaştırma Uygulamalarında Karşılaştıkları Sorunlarla İlgili Görüşleri ve Çözüm Önerileri. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

- [6] Cavkaytar, A. ve Diker, İ.H. (2005). Özel Eğitime Giriş. Ankara: Kok Yayıncılık.
- [7] Çuhadar, Y.(2006). İlköğretim Okulu 1-5.Sınıflarda Kaynaştırma Eğitime Tabi Olan Öğrenciler İçin Bireyselleştirilmiş Eğitim Programının Hazırlanması, Uygulanması, İzlenmesi ve Değerlendirilmesi İle İlgili Olarak Sınıf Öğretmenleri ve Yöneticilerin Görüşlerinin Belirlenmesi. Yüksek lisans tezi, Zonguldak Karaelmas Üniversitesi, Zonguldak
- [8] Eripek, S. (2000). “Türkiye’de Zihin Engelli Çocukların Kaynaştırılmalarına İlişkin Olarak Yapılan Araştırmaların Gözden Geçirilmesi”. Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 10(2), 95-104.
- [9] Güven, D. ve Gürsel, O. (2010). İlköğretim Kaynaştırma Uygulamalarına Katılan Zihinsel Yetersizliği Olan Öğrencilerin Başarılarının Değerlendirilmesine İlişkin Öğretmen Görüşleri. 20. Ulusal Özel Eğitim Kongresi’nde Sunulmuş Bildiri, Gaziantep.
- [10] Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) (1997). Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, Karar Sayısı KHK/573. Resmî Gazete, 23911.
- [11] Millî Eğitim Bakanlığı (2000). Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ve Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- [12] Milli Eğitim Bakanlığı (2000). Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği. 18.01.2000 – 23937 Sayılı Resmi Gazete.
- [13] Milli Eğitim Bakanlığı (2006). Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği. 31.05.2006 – 23937 Sayılı Resmi Gazete.
- [14] Özak, H., Vural, M., ve Avcıoğlu, H. (2008). “Rehberlik Araştırma Merkezi Müdürlerinin Gönderme Tanılama Yerleştirme İzleme ve Değerlendirmeye İlişkin Görüş ve Önerileri”. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 8 (1), 189-206.
- [15] Öztürk ve Eratay (2010). “Eğitim Uygulama Okuluna Devam Eden Zihin Engelli Öğrencilerin Öğretmenlerinin Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı Hakkındaki Görüşlerinin Belirlenmesi.” Abant İzzet Baysal Üniversitesi Dergisi, 10(2),145-159.
- [16] Özyürek, M. (2009). Bireyselleştirilmiş Eğitim Programını Geliştirme ve Temelleri. Ankara: Kök Yayıncılık.
- [17] Sucuoğlu, B. ve Kargın, T. (2006). İlköğretimde Kaynaştırma Uygulamaları: Yaklaşımlar, Yöntemler, Teknikler. Ankara: Morpa Kültür Yayınları.
- [18] T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı(ÖZİ)(2005). Rehabilitasyon Alanında Bireyselleştirilmiş Eğitim Programları Raporu. Ankara: Başbakanlık Basımevi.
- [19] Vuran, S. (2004). Bireyselleştirilmiş Eğitim Programlarının Geliştirilmesi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- [20] Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık